EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2010.10.18
KOM(2010) 567 galutinis

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

2009 M. SAPARD METINĖ ATASKAITA

SEK(2010) 1202

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

2009 m. SAPARD METINĖ ATASKAITA

1. ĮVADAS

2000 m. pradžioje Europos Sąjunga (ES) padidino pasirengimo narystei paramą dešimties Vidurio ir Rytų Europos šalių kandidačių kaimo plėtrai, sukūrusi SAPARD – Specialiąją žemės ūkio ir kaimo plėtros programą. Programai įgyvendinti buvo pasirinktas unikalus metodas: šalių kandidačių nacionalinės valdžios institucijos prisiėmė visą atsakomybę pasirinkusios visiškai decentralizuotą valdymą ir tokiu būdu suteikė galimybę vykdyti SAPARD programą. Programa siekiama dviejų tikslų: 1) įgyvendinti daug smulkių kaimo plėtros projektų ir 2) sukurti struktūras, kurios valstybei įstojus būtų pajėgios taikyti *acquis communautaire*. Išsamią informaciją apie SAPARD programos įgyvendinimą galima rasti ankstesnėse metinėse ataskaitose, paskelbtose Komisijos svetainėje http://ec.europa.eu/agriculture/external/enlarge/publi/index_en.htm.

Šioje ataskaitoje pagrindinis dėmesys skiriamas SAPARD programų finansiniam įgyvendinimui Bulgarijoje, Rumunijoje ir Kroatijoje, nes SAPARD programos aštuoniose naujosiose valstybėse narėse, kurios įstojo į ES 2004 m. gegužės 1 d., jau yra įgyvendintos. 2004 m. aštuonios naujosios valstybės narės baigė sutarčių dėl projektų sudarymą pagal atitinkamas SAPARD programas ir pradėjo sudaryti sutartis pagal kaimo plėtros programas, vykdomas po įstojimo. Galutiniams paramos pagal SAPARD programas gavėjams išmokos baigtos mokėti 2006 m. pabaigoje, o galutinius likučius pagal šias programas Komisija išmokėjo 2007 ir 2008 m.

Rumunija ir Bulgarija, kurios įstojo į ES 2007 m. sausio 1 d., taip pat baigė sudaryti sutartis su galutiniais SAPARD paramos gavėjais atitinkamai 2007 m. liepos 31 d. ir 2007 m. spalio 31 d.

Šalies kandidatės Kroatijos programą Komisija patvirtino 2006 m. vasario 8 d. sprendimu. 2006 m. rugsėjo 29 d. Komisijai priėmus sprendimą perduoti valdymą Kroatijai, ji įgijo teisę gauti SAPARD lėšas. Sutartys su paramos gavėjais pagal šią programą buvo sudaromos iki 2009 m. rugpjūčio mėn.

Paskutinės išmokos galutiniams šių programų gavėjams buvo išmokėtos 2009 m. pabaigoje, o likučio paraiškos pateiktos Komisijai 2009 m. gruodžio mėn. pabaigoje.

Buvo pateiktos SAPARD 2000–2008 m. metinės ataskaitos. Programa buvo baigta įgyvendinti 2009 m., todėl 2009 m. SAPARD metinė ataskaita yra paskutinė.

2. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS IR VALDYMAS

2.1 Finansinio įgyvendinimo bendrieji rezultatai[1]

2005 m. SAPARD metinėje ataskaitoje įvertinta, ar aštuoniose naujosiose valstybėse narėse, kurios baigė sudarinėti sutartis, pasiekti iškelti uždaviniai. 2007 m. SAPARD metinėje ataskaitoje atlikta panaši Bulgarijos ir Rumunijos analizė, nes 2007 metais šios valstybės narės sutarčių sudarymą jau buvo baigusios. Kroatija baigė sudarinėti sutartis ir mokėti išmokas galutiniams gavėjams 2009 m.; jos programos įgyvendinimo rezultatai pateikti toliau.

Kadangi Bulgarija ir Rumunija nuo 2007 m. nebesudarinėjo sutarčių su galutiniais SAPARD paramos gavėjais, 2009 m. šių programų įgyvendinimas buvo daugiausia susijęs su finansiniu vykdymu ir kontrolės klausimais. Tačiau Kroatija sutartis dėl ES lėšų su galutiniais paramos gavėjais dar galėjo sudaryti iki 2009 m. rugpjūčio mėn.

2009 m. pabaigoje **parama pagal SAPARD** programą 2000–2006 m. šalims gavėjoms sudarė iš viso 2 890,3 mln. EUR, iš kurių 1 334,1 mln. EUR skirta aštuonioms naujosioms valstybėms narėms, kurios į ES įstojo 2004 m.[2], ir 1 556,2 mln. EUR – Bulgarijai, Rumunijai ir Kroatijai. 2 890,3 mln. EUR suma yra 45,7 mln. EUR mažesnė nei ankstesniais metais – taip yra dėl to, kad buvo nuspręsta nebeskirti lėšų Bulgarijos programai 2009 m.

2000–2009 m. laikotarpiu **Komisija** iš viso faktiškai **išmokėjo** 2 700,5 mln. EUR[3], o tai sudaro 99,6 %[4] visos aštuonioms naujosioms valstybėms narėms skirtos sumos ir 88,2 % – Bulgarijai, Rumunijai ir Kroatijai skirtos sumos.

Komisija 2009 m. išmokėjo 254,1 mln. EUR, kurie buvo skirti tik Bulgarijai, Rumunijai ir Kroatijai.

2009 m. pabaigoje pasiektas 88,2 % finansinio vykdymo lygis rodo padėties pagerėjimą, palyginti su 2008 m. pabaiga – tada finansinis įgyvendinimas sulėtėjo dėl kontrolės problemų Bulgarijoje ir Rumunijoje ir dėl menko lėšų įsisavinimo Kroatijoje. Šios šalys 2006, 2007 ir 2008 m. lėšas panaudojo atitinkamai 46 %, 62 % ir 69,8 %.

2.2 Projektai, dėl kurių sudarytos sutartys, ir finansinis sutarčių vykdymas[5]

2.2.1 Aštuonios naujosios valstybės narės

Projektų, dėl kurių sutartys sudarytos aštuoniose naujosiose valstybėse narėse, skaičius viršijo 34 000, o **Bendrijos įnašas** sudarė 1 448 mln. EUR. Programų finansinės lėšos panaudojamos 100 %, išskyrus Latvijos programą, kurioje programų finansinės lėšos panaudojamos 95 %[4].

---

1 Žr. A priedą.

2 Čekija (CZ), Estija (EE), Vengrija (HU), Latvija (LV), Lietuva (LT), Lenkija (PL), Slovakija (SK) ir Slovėnija (SI).

3 Išankstinis finansavimas ir grąžinamosios išmokos.

4 Programos finansinio įgyvendinimo kiekvienoje šalyje informaciją rasite A priedo 3 lentelėje.

5 B priede pateikti duomenys apie projektus, dėl kurių sudarytos sutartys, ir išmokos galutiniams gavėjams pagal šalį.

2.2.2 Rumunija[6]

2007 m. liepos 31 d. (data, nuo kurios Rumunija nebesudaro sutarčių su galutiniais paramos gavėjais) sutartyse numatyta suma siekė 1 132 mln. EUR.

2009 m. pabaigoje sutartyse numatyta ES lėšų suma sumažėjo iki apytiksliai 1 023 mln. EUR, kurie buvo skirti apytiksliai 4400 patvirtintų ir įgyvendintų projektų, palyginti su 1066 mln. EUR ES lėšų 2008 m. gruodžio 31 d. duomenimis. Nuo 2007 m. ES skiriamos lėšos sumažėjo beveik 10 % dėl to, kad dalis projektų buvo anuliuota.

Apie 88 % programos lėšų buvo skirta daugiau kaip 3 200 patvirtintų ir įgyvendintų projektų pagal tris plačiausios apimties priemones: *„Investicijos į žemės ūkio valdas“*, *„Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir prekyba“* ir *„Investicijos į kaimo infrastruktūrą“*. 2009 m. pabaigoje išmokos Rumunijai, įskaitant nuo pat pradžių suteiktus išankstinius mokėjimus, sudarė 1 030,7 mln. EUR arba 88,9 %[4] visos SAPARD programai skirtos sumos.

2.2.3 Bulgarija[6]

2007 m. spalio 31 d. (data, nuo kurios Bulgarija nebesudaro sutarčių su galutiniais paramos gavėjais) sutartyse numatyta suma siekė 458 mln. EUR.

2009 m. pabaigoje sutartyse numatyta ES lėšų suma sumažėjo iki apytiksliai 346 mln. EUR, kurie buvo skirti apytiksliai 2 600 patvirtintų ir įgyvendintų projektų, palyginti su 376 mln. EUR ES lėšų, skirtų daugiau kaip 2 700 projektų 2008 m. gruodžio 31 d. duomenimis. Nuo 2007 m. ES skiriamos lėšos sumažėjo beveik 25 % dėl to, kad dalis projektų buvo anuliuota.

Pagal tris plačiausios apimties priemones: *„Investicijos į žemės ūkio valdas“*, *„Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir prekyba“*, įskaitant pagalbinę priemonę *„Didmeninės rinkos“*, ir *„Ekonominės veiklos vystymas ir įvairinimas“*, kurioms skirta 82 % programai numatytos sumos, patvirtinta ir įgyvendinta apie 2 200 projektų.

2007 m. pabaigoje ir 2008 m. buvo panaudota nedaug lėšų, todėl 2008 m. ES lėšos buvo sumažintos 27,6 mln. EUR, o 2009 m. – 45,7 mln. EUR, taigi bendra iš pradžių programai skirta suma (444,7 mln. EUR) sumažėjo 16 % – iki 371,4 mln. EUR.

2009 m. pabaigoje išmokos, įskaitant išankstines išmokas, išmokėtos nuo programos vykdymo Bulgarijoje pradžios, sudarė 327,6 mln. EUR arba 88,2 %[4] iš pradžių SAPARD programai skirtos sumos. Palyginti su 444,7 mln. EUR suma, kuri buvo skirta iš pradžių, panaudota 73,6 % programos lėšų.

2.2.4 Kroatija[6]

2006 m. vasario mėn. priimtai Kroatijos SAPARD programai, kurios valdymas Kroatijai perduotas 2006 m. rugsėjo mėn., remiantis 2006 m. vienu bendru metiniu finansavimo susitarimu, skirta 25 mln. EUR suma. Ši suma paskirstyta priemonėms *„Investicijos į žemės ūkio valdas“* (34 %) ir *„Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir prekyba“* (66 %).

---

[6] Informacija apie projektų įgyvendinimą Rumunijoje, Bulgarijoje ir Kroatijoje pateikta C priede.

ES lėšos galutiniams gavėjams buvo išmokamos iki 2009 m. rugpjūčio mėn., 2009 m. pabaigoje išmokėta suma siekė apie 12,7 mln. EUR arba 51 % SAPARD programai skirtos sumos.

2009 m. pabaigoje buvo patvirtinti ir įgyvendinti 37 projektai. Nuo programos įgyvendinimo pradžios Komisija išmokėjo Kroatijai 14,0 mln. EUR, įskaitant išankstinę 7,2 mln. EUR išmoką, kuri sudarė 55,8 %[4] SAPARD programai skirtos sumos.

Pagal 2000–2006 m. programavimo laikotarpiu priimtą vieno bendro mokėjimo programą Kroatija galėjo įsteigti institucijas ir sutelkti administracinius pajėgumus, reikalingus ES lėšoms valdyti. Tačiau nepaisant įdėtų pastangų, Kroatija sugebėjo pasinaudoti tik apytiksliai puse skirtų lėšų. Patirtis, įgyta įgyvendinant SAPARD programą, buvo naudinga rengiant ir įgyvendinant pasirengimo narystei pagalbos priemonę (IPA) kaimo plėtrai, taikomą pagal 2008 m. pradžioje priimtą IPARD programą.

2.2.5 Galutinio mokėjimo paraiška

2009 m. gruodžio mėn. pabaigoje Bulgarija, Rumunija ir Kroatija pateikė Komisijai galutinio mokėjimo pagal programas paraiškas. Palyginus **deklaruotas ES išlaidas** su pradiniu ES įnašu programoms, nustatyta, kad programos buvo finansiškai vykdomos atitinkamai 72 %, 87 % ir 48 %. Dėl to Bulgarija neišnaudojo 123 ml. EUR, Rumunija – 152 mln. EUR ir Kroatija – 13 mln. EUR. Be to, kadangi Komisija pagal šias programas kartu su išankstine suma išmokėjo daugiau nei buvo deklaruota išlaidų, ji turi teisę susigrąžinti neigiamus galutinius programų vykdymo lėšų likučius. Remiantis deklaruotomis sumomis, negalutiniais skaičiavimais, galutinės sumos, kurios turi būti susigrąžintos, yra atitinkamai 5,9 mln. EUR, 23,3 mln. EUR ir 1,9 mln. EUR. Tačiau galutinio likučio sumos dar bus tikrinamos, bus atliekamas sąskaitų patvirtinimas ir priimtas Komisijos sprendimas.

2.2.6 Sverto poveikis

2009 m. pabaigoje deklaruota galutiniams paramos gavėjams pagal visas SAPARD programas išmokėta bendra viešųjų lėšų suma buvo 3 564 mln. EUR, iš kurių 2 669 mln. EUR sudarė Bendrijos įnašas. Kadangi didelę pagal SAPARD programą vykdomų investicijų dalį sudaro pelningos investicijos, kurios 50 % yra remiamos viešosiomis lėšomis, bendras tiesioginis Bendrijos paramos pagal SAPARD priemonę poveikis, įskaitant finansavimą iš privačių lėšų, iš viso siekia apie 6 378 mln. EUR investicijoms ir paslaugoms. Todėl kiekvienas Bendrijos pagal SAPARD programą skirtas euras tampa **2,39 EUR** vertės investicija.

Individualus programų sverto poveikis Bulgarijoje buvo 2,79 EUR, Rumunijoje – 1,97 EUR ir Kroatijoje – 2,70 EUR. Kadangi investicijos į kaimo infrastruktūrą, kurios nėra finansuojamos privačiomis lėšomis, sudaro 45 % visų deklaruotų Rumunijos programos išlaidų, šios programos sverto poveikis yra žymiai mažesnis negu Bulgarijos ir Kroatijos.

3. PRIEŽIŪRA IR TEISINIAI ASPEKTAI

2009 m. ES aktyviai bendradarbiavo su paramą gaunančiomis šalimis (Bulgarija, Rumunija ir Kroatija) priežiūros ir vertinimo klausimais. Nuolatinę priežiūrą papildė keturių priežiūros komitetų (vieno – Bulgarijos, vieno – Rumunijos, ir dviejų – Kroatijos), kurių posėdžiai vyko 2009 m., veikla.

2008 m. gruodžio mėn. Komisija pratęsė su Bulgarija, Rumunija ir Kroatija pasirašytuose 2006 m. metiniuose finansavimo susitarimuose nustatytą įsipareigojimų panaikinimo terminą nuo 2008 m. pabaigos iki 2009 m. pabaigos (nuo vienerių metų iki „n+3“ metų), kad šios šalys turėtų galimybę pagerinti lėšų įsisavinimą išmokėdamos lėšas pagal SAPARD programą vykdomiems projektams iki 2009 m. pabaigos.

Komisijos sprendimas, kuriuo keičiama Bulgarijos programa, buvo priimtas 2009 m[7]. Šis sprendimas susijęs su finansinės lentelės pakeitimais siekiant atsižvelgti į 45,7 mln. EUR, kurie buvo numatyti 2005 m. metiniame finansavimo susitarime, asignavimo panaikinimą. Dalis skirtos sumos, kuri nebuvo panaudota iki 2008 m. pabaigos, buvo susigrąžinta pagal „n+3“ įsipareigojimų panaikinimo taisyklę.

Komisija nepriėmė jokių sprendimų dėl Rumunijos ir Kroatijos programų pakeitimo.

4. VALDYMO PERLEIDIMO, AUDITO IR KONTROLĖS VEIKLA

4.1 Naujausia informacija apie pagalbos valdymo perdavimą ir priežiūros misijas[8]

SAPARD programos vykdymą užtikrina programų valdymo ir kontrolės sistema, kuri buvo sukurta laikantis žemės ūkio fondų principų ir susijusių finansinio reglamento nuostatų dėl išorės pagalbos. Ji yra pagrįsta decentralizuotu metodu, kuris turi šias šešias pagrindines savybes:

– už programų įgyvendinimą yra atsakingos šalies pareiškėjos įkurtos ir akredituotos SAPARD agentūros,

– Komisijos valdymo įgaliojimų perdavimas,

– *ex-ante* kontrolės, kurią 100 % turi vykdyti SAPARD agentūros dėl kiekvieno projekto ir susijusių mokėjimų prieš patvirtinant projektą ir prieš kiekvieną mokėjimą, taisyklės,

– *ex-post* kontrolės, kurią turi atlikti SAPARD agentūros dėl kiekvieno projekto per 5 metus nuo galutinio mokėjimo projektui datos, taisyklės,

– nepriklausomų auditorių vykdomas SAPARD agentūrų metinių sąskaitų sertifikavimas,

– sąskaitų patvirtinimo procedūra, kurią sudaro du etapai: Pirmasis etapas – metinė sąskaitų finansinio patvirtinimo procedūra, per kurią nustatomos SAPARD agentūrų išlaidos praėjusiais finansiniais metais, kurios pripažįstamos tinkamomis padengti iš SAPARD lėšų, o antrasis – atitikties patvirtinimas, išskyrus finansavimą, kuris neatitinka taikomų taisyklių.

2009 m. nevykdytos jokios perdavimo patikrinimo misijos ir nepriimti jokie susiję Komisijos sprendimai.

---

7 Žr. D priedą.
8 Žr. E priedą.

Pagal Reglamentą (EB) Nr. 2222/2000, Komisija taip pat prižiūri, ar nuolat laikomasi to reglamento ir jo priedo sąlygų ir nuostatų. Tuo pagrindu 2009 m. gruodžio mėn. buvo įvykdyta viena priežiūros misija Kroatijoje. Atsižvelgiant į tų tikrinimų rezultatus, atrodo, kad apskritai akreditacijos kriterijų yra laikomasi. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad dėl misijos apimties buvo nagrinėtos ne visos projektų detalės, visų pirma dėl jų atitikties reikalavimams, todėl gali būti papildomai tiriama, ar projektai tuos kriterijus atitinka.

4.2 Veiksmų planai ir Bulgarijos ir Rumunijos išlaidų kompensavimo atnaujinimas 2009 m.

Kaip nurodyta 2008 m. SAPARD metinėje ataskaitoje, paskelbus 2008 m. Bulgarijoje ir Rumunijoje vykdytų misijų rezultatus, abiejų šalių nacionalinėms valdžios institucijoms 2008 m. birželį ir liepą siųstuose raštuose buvo atitinkamai nurodyta sudaryti kontrolės trūkumų panaikinimo veiksmų planą ir informuoti Komisiją apie tokio plano įgyvendinimą. Šalims taip pat buvo pranešta, kad Komisija sustabdys deklaruotų išlaidų, susijusių su trejomis svarbiomis priemonėmis Bulgarijoje ir su visomis priemonėmis Rumunijoje, kompensavimą tol, kol nebus tinkamai įgyvendinti jų veiksmų planai.

2009 m. Komisija toliau atidžiai prižiūrėjo, kaip buvo įgyvendinami veiksmų planai. Komisija išnagrinėjo gautą papildomą informaciją, patvirtinančią, kad agentūra ir audito institucija atliko papildomą, Komisijos nurodytą darbą, ir apie jį pranešė taip, kaip buvo sutarta. Buvo paprašyta pateikti papildomos informacijos, kuria remiantis, o taip pat remiantis nepriklausomų audito institucijų išvadomis, kad veiksmų planai buvo įgyvendinti, deklaruotas išlaidas vėl imta kompensuoti Rumunijoje nuo 2009 m. birželio mėn., o Bulgarijoje – nuo 2009 m. rugsėjo mėn. Daugiau informacijos rasite 4.4. skiltyje.

4.3 Sprendimai dėl sąskaitų patikrinimo

Vykdydama Reglamente (EB) Nr. 2222/2000 nustatytus reikalavimus, Komisija turi patvirtinti šalyse kandidatėse įsteigtų SAPARD agentūrų sąskaitą (-as). Tuo remdamasi 2008 m. rugsėjo 30 d. Komisija priėmė sprendimą, kuriuo patvirtino 2008 m. Kroatijos sąskaitas.

Kadangi nebuvo baigta papildomos informacijos, kurią Komisijos prašymu turėjo pateikti Rumunija ir Bulgarija, peržiūra, tame etape nebuvo galima priimti sprendimo dėl šių šalių 2008 finansinių metų sąskaitų patvirtinimo. Reikėtų taip pat atkreipti dėmesį į tai, kad dėl panašių priežasčių vis dar nėra priimtas sprendimas dėl Rumunijos 2007 m. sąskaitų patvirtinimo.

4.4 Atitikties patvirtinimas

2009 m. Komisija atliko dvi atitikties patvirtinimo misijas, kad galėtų patikrinti išlaidas pagal SAPARD: viena misija vyko Rumunijoje lapkričio mėn., kita – Bulgarijoje gruodžio mėn.

Per šias audito misijas buvo tikrinama naujoji pagal SAPARD programą finansuojamų priemonių valdymo, kontrolės ir sankcijų sistema. Per misijas taip pat buvo tikrinamas veiksmų planų, susijusių su atitinkamomis priemonėmis, įgyvendinimas; buvo padaryta išvada, kad priemonių valdymo, kontrolės ir sankcijų sistema veikia geriau nei anksčiau, ir kad veiksmų planas yra įgyvendintas. Tačiau per misiją taip pat buvo nustatyti tam tikri kiti trūkumai, susiję su administraciniais tikrinimais ir tikrinimais vietoje.

4.4.1 Rumunija

Atliekant atitikties patvirtinimo auditą Rumunijoje, didžiausias dėmesys buvo skiriamas šioms priemonėms: *„Produktų perdirbimas ir prekyba“*, *„Kaimo infrastruktūros vystymas ir gerinimas“*, *„Investicijos į žemės ūkio valdas“* ir *„Ekonominės veiklos įvairinimas“*. Taip pat buvo tikrinamas Rumunijos valdžios institucijoms privalomo veiksmų plano įgyvendinimas; tai buvo daroma tikrinant bylas ir atliekant patikrinimus vietoje pagal atrinktas priemones bei kitus tyrimus. Visų pirma, tikrinta siekiant įsitikinti, kad kontrolės sistema įdiegta pagal akredituotas procedūras ir kad patikrinimai buvo atlikti laikantis reikiamų standartų.

Pagrindiniai nustatyti faktai buvo susiję su patikrinimais vietoje, kurie buvo atliekami kaip SAPARD agentūros vykdomos priežiūros dalis, kontrolės ataskaitose apie atliktus matavimus pateiktais įrodymais ir dokumentais, taip pat su referencinių kainų duomenų bazės valdymu.

4.4.2 Bulgarija

Atliekant atitikties patvirtinimo auditą Bulgarijoje, didžiausias dėmesys buvo kreipiamas į šias priemones: *„Investicijos į žemės ūkio valdas“*, *„Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir prekyba“*, *„Ekonominės veiklos įvairinimas, suteikiant galimybes gauti alternatyvių pajamų“*, *„Kaimų renovavimas ir plėtra“*, *„Kaimo paveldo ir kultūrinių tradicijų išsaugojimas ir apsauga“* ir *„Kaimo infrastruktūros vystymas ir gerinimas“*. Taip pat buvo tikrinamas Bulgarijos valdžios institucijoms privalomo veiksmų plano įgyvendinimas; tai buvo daroma tikrinant bylas ir atliekant patikrinimus vietoj pagal atrinktas priemones bei kitus patikrinimus.

Pagrindiniai nustatyti faktai buvo susiję su neišsamia informacija patikrinimų vietoje kontrolės lape dėl matavimo būdų, neišsamiais kontrolės ataskaitų dokumentais.

Atitikties patvirtinimo auditų rezultatai, pavyzdžiui, galimybė atlikti atitinkamų išlaidų finansinį koregavimą, bus svarstomi užbaigus sąskaitų patvirtinimo procedūras.

4.5 Informacija apie pažeidimus ir sukčiavimus

Pareiga pranešti apie pastebėtus pažeidimus nustatyta Daugiamečio finansavimo susitarimo, pasirašyto su paramą gaunančiomis šalimis, F skirsnyje.

2009 m.[9] OLAF gavo 367 pirmuosius pranešimus ir 667 atnaujintus pranešimus apie nustatytus SAPARD programų pažeidimus 9 valstybėse narėse ir šalyje kandidatėje Kroatijoje.

Palyginti su 2008 m., pranešimų skaičius išaugo 59 %. Daugiausiai pranešimų gauta iš Bulgarijos, Rumunijos ir Lenkijos. Pranešimų tendencijos kinta. Bulgarijos pranešimų skaičius išaugo nuo 56 2008 m. iki 250 2009 m., Lenkijos pranešimų skaičius išaugo šiek tiek – 2 %, Rumunijos ir Vengrijos pranešimų skaičius sumažėjo atitinkamai 42 % ir 36 %. Kroatija nepranešė apie jokius naujus atvejus.

Pranešama, kad ES finansinis įnašas pagal SAPARD programą kito: 2009 m. jis, palyginti su 2008 m., išaugo 103 %, o susigrąžintina suma padidėjo 139 %. Didžiausia suma turi būti susigrąžinta iš Bulgarijos.

---

[9] Žr. F priedą. Jis apima tik tris 2009 m. ketvirčius, už kuriuos turi būti pateiktos ataskaitos.

Apie įtariamus sukčiavimo atvejus pranešė Bulgarija, Rumunija, Vengrija ir Lenkija. 2009 m. sukčiavimo atvejai sudarė 77 % visų Bulgarijos pranešimų, 14 % visų Vengrijos pranešimų, 5 % visų Rumunijos pranešimų ir 2 % visų Lenkijos pranešimų.

Dažniausi pažeidimų aptikimo būdai 2009 m. buvo auditas (21 % visų atvejų), dokumentų tikrinimas (15 % visų atvejų), nacionalinė administracinė arba finansinė kontrolė (15 % visų atvejų) ir tarpžinybinis bendradarbiavimas (11 %).

2009 m. dažniausi pažeidimai buvo „suklastoti patvirtinamieji dokumentai“ (29 % visų atvejų), „kitų reikalavimų ir (arba) sutarties sąlygų nevykdymas“ (13 % visų atvejų) ir „viešųjų pirkimų taisyklių pažeidimai“ (11 % visų atvejų). Didžiausias pokytis, palyginti su 2008 m., yra „suklastotų patvirtinamųjų dokumentų“ atvejų pagausėjimas nuo 18 iki 29 %. Apie visus tokius atvejus pranešė Bulgarija.

2009 m. OLAF toliau nagrinėjo rimtus sukčiavimo ir pažeidimo atvejus įgyvendinant SAPARD priemonę „Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir prekyba“ Bulgarijoje ir Rumunijoje. OLAF atliekant tyrimus buvo rasti aiškūs sistemingo sukčiavimo įrodymai daugelyje SAPARD lėšomis finansuojamų projektų. Šie įrodymai buvo perduoti atitinkamoms teisminėms institucijoms ir mokėjimo agentūroms, kad šios imtųsi atitinkamų veiksmų (teisminio tyrimo ir finansinio susigrąžinimo).

2009 m. pabaigoje OLAF tęsė daugelio SAPARD finansuojamų projektų tyrimus Bulgarijoje ir Rumunijoje, iš tikrųjų tokių tyrimų net padaugėjo.

5. PERĖJIMAS PRIE KAIMO PLĖTROS PROGRAMŲ IR PASIRENGIMO NARYSTEI PAGALBOS PRIEMONĖS (IPA)

Komisijos reglamente (EB) Nr. 447/2004 numatytos taisyklės, palengvinančios perėjimą nuo paramos pagal SAPARD prie finansavimo, kurį šalims įstojus teikia Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) Garantijų skyrius. 2004 m. įstojus į ES naujosioms valstybėms narėms ir nutraukus finansavimą galutiniams gavėjams pagal SAPARD, šios valstybės narės projektų, kuriems asignavimai pagal SAPARD buvo išnaudoti arba jų pritrūko, trūkstamą finansavimą galėjo įtraukti į kaimo plėtros programas 2004–2006 m. laikotarpiu. Šia galimybe pasinaudojo visos šalys, išskyrus Estiją ir Latviją.

Remiantis Komisijos reglamento (EB) Nr. 248/2007 sąlygomis, nepanaudoti daugiamečiai įsipareigojimai pagal Bulgarijos ir Rumunijos SAPARD programas, susijusias su apželdinimu mišku, gamintojų grupėmis arba agrarinės aplinkosaugos schemomis galėtų būti įtraukti į 2007–2013 m. laikotarpio kaimo plėtros programas ir finansuojami Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) lėšomis.

Tolesnė pasirengimo narystei pagalba Kroatijai 2007–2013 m. laikotarpiu buvo suteikta 2008 m. vasario 25 d., kai Komisija patvirtino Kroatijos žemės ūkio ir kaimo plėtros programą pagal pasiregimo narystei priemonės (IPA) V dalį.

6. BŪSIMI POKYČIAI

Nors buvo įgyvendintos visos SAPARD programos, aštuonių naujųjų valstybių narių galutiniai likučiai buvo išmokėti arba susigrąžinti, ir Komisija gavo Bulgarijos, Rumunijos ir

Kroatijos paraiškas dėl galutinių likučių, po 2009 m. toliau vykdoma su SAPARD susijusi veikla ir atliekami veiksmai. Kai kuriuos iš jų verta paminėti:

– galutiniai likučiai pagal Bulgarijos, Rumunijos ir Kroatijos SAPARD programas gali būti išmokami pagal 2007 m. kovo 8 d. Reglamento (EB) Nr. 248/2007 9 straipsnį tik tuomet, kai:

  - Komisijai pateikiama patvirtinta išlaidų ataskaita,
  - Komisija gauna ir patvirtina baigiamąją įgyvendinimo ataskaitą,
  - priimamas sprendimas dėl sąskaitų patvirtinimo.

– Remiantis daugiamečiu finansavimo susitarimu (DFS), aštuonios šalys, paramos pagal SAPARD gavėjos, kurios tapo ES narėmis 2004 m., turi dar penkerius metus po galutinio projekto finansavimo gavimo tikrinti, ar projektai nebuvo iš esmės pakeisti, ir registruoti skolas skolininkų knygoje tol, kol bus susigrąžintos arba panaikintos visos skolos antrųjų metų skaičiuojant nuo skolų registracijos pabaigoje. Apie susigrąžintas sumas ir panaikintus įsiskolinimus turi būti pranešta Komisijai ir ji tas sumas turi teisę susigrąžinti. Šiuo tikslu buvo sukurta metinė Komisijos ir aštuonių šalių, kurioms galutinis likutis jau buvo išmokėtas, atsiskaitymo procedūra.

7. IŠVADOS IR TIKSLŲ ĮGYVENDINIMO VERTINIMAS

Bendro SAPARD priemonės poveikio dešimčiai paramą pagal SAPARD programą gaunančių šalių vertinimas atsižvelgiant į programos tikslus išsamiai aptartas ankstesnėse SAPARD metinėse ataskaitose.

Apskritai nustatyta, kad įvairiomis priemonėmis, kurios buvo finansuotos pagal SAPARD programą, prisidedama prie darnios ekonominės plėtros, aplinkos ir gyvenimo sąlygų, kaimo infrastruktūros gerinimo ir darbo vietų kūrimo kaimo vietovėse. Investicijos ūkiuose ir maisto pramonėje padėjo žemės ūkio sektoriui pasirengti narystei ES ir pasiekti ES standartų.

Patirtimi, kuri buvo įgyta įgyvendinant SAPARD programos priemones ir kuriant būtinas įgyvendinimo struktūras, buvo pasinaudota įstojus – rengiant kaimo plėtros programas, finansuojamas Europos žemės ūkio ir kaimo plėtros fondo ir Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo lėšomis, taip pat rengiant Kroatijos pasirengimo narystei pagalbos kaimo plėtrai dokumentą (IPARD)

2009 m. buvo vykdomas aštuonių jau įgyvendintų programų *ex-post* vertinimas.

Apibendrinant šiuos vertinimus paaiškėjo, kad SAPARD pasirengimo narystei lėšos, naudojamos žemės ūkio investicinėms ir perdirbimo investicinėms priemonėms buvo santykinai veiksmingos ir padėjo skatinti konkurencingumą, padidino pajamas (daugiau individualių gavėjų, o ne sektoriaus lygmeniu – sektoriaus lygmeniu poveikis buvo nedidelis dėl to, kad SAPARD biudžetas buvo ribotas).

Paprastai poveikis kaimo ekonomikai yra didelis mikro bendruomenės lygmeniu. Dėl santykinai mažo biudžeto SAPARD programa negalėjo turėti didesnio poveikio regioniniu ir nacionaliniu lygmeniu.

Kadangi *„Ekonominės veiklos įvairinimo“* priemonės biudžetas buvo nedidelis, įgyvendinant SAPARD kaimo vietovėse priklausymas nuo žemės ūkio buvo sumažintas nežymiai.

Atliekant vertinimus taip pat padaryta išvada, kad SAPARD programa turėjo teigiamą poveikį kuriant institucines ES lėšų valdymo ir kontrolės struktūras, darbų vietų kūrimui ir išsaugojimui, technologinei modernizacijai ir netiesiogiai – aplinką tausojančių technologijų įdiegimui.

Planuojama, kad horizontalus vertinimas teikiant aštuonių jau įgyvendintų programų *ex-post* vertinimų apibendrinančiąją ataskaitą bus atliktas antrąjį 2010 m. pusmetį. Toks pat vertinimas bus atliekamas įgyvendinus programas Bulgarijoje, Rumunijoje ir Kroatijoje atlikus jų *ex-post* vertinimą.